

TMMOB 12. Enerji Sempozyumu
"Enerji, Ekoloji ve Toplumsal Barış"
Sonuç Bildirgesi

TMMOB adına EMO tarafından düzenlenen TMMOB 12. Enerji Sempozyumu "Enerji, Ekoloji ve Toplumsal Barış" adı altında 5-6-7 Aralık 2019 tarihlerinde Diyarbakır'da gerçekleştirilmiştir. Üç gün süren Sempozyum programımızdaki üç panel, üç oturum ve üç özel oturumda; Dünyada ve Türkiye'de Enerji Görünümü, Enerji Politikaları, Enerjide Dönüşüm, Enerjinin Toplumsal Maliyeti, Enerjide Demokratik Yönetim, Enerji ve Ekoloji, Doğanın Metalaşması ve Mücadele Örnekleri ve Enerji Savaşlarında Yıkılan Kentler ve Kürt Sorunu başlıkları altında sunumlar gerçekleştirilmiştir. Tüm panel ve oturumların sonunda yer alan soru cevap bölümüyle Sempozyum izleyicilerinin de görüş ve önerilerini dile getirebilmesi sağlanmıştır. Sempozyum, Enerji ve Bölgesel Barış adı altında toplanan ve katılımcıların düşüncelerini aktarabildiği forum ile sona ermiştir. 41 konuşmacının yer aldığı etkinliği 1000'in üzerinde izleyici takip etmiştir.

Türkiye'de ve dünyada enerji politikaları; projeksiyonlar, büyüme grafikleri, talep tahminleri ve yönelimler doğrultusunda belirlenmektedir. Ülkemizde, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, EPDK ve Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı gibi kurumlarca geliştirilen pek çok stratejik plan ve projeksiyonun ortaya koyduğu sonuçlar doğrultusunda enerji ihtiyacı saptanmakta ve yatırım kararları verildiği söylenmektedir. Ama görünen odur ki enerji yatırımlarına gereksinimlere değil, altyapı işlemlerinden kısa sürede elde edilebilir sermaye getirisine göre karar verilmektedir. Bu projeksiyonların; bilimsel yöntemlerle, enerji alanının tüm bileşenleriyle birlikte, diğer ekonomik verilerle ilişkilendirilerek ve gerçekçi biçimde hazırlanması gerekmektedir. Ancak son yıllardaki talep tahminlerinde, ülkemizin fiili tüketim parametrelerini yakalayamayan, gerçeklikten uzak büyüme senaryolarıyla abartılı sayılara ulaşılmaktadır. Ülkemizdeki kurulu güç ile üretim arasındaki farkın bu kadar yüksek olmasının sebebi de bu yaklaşımlardır. Türkiye, içinde bulunduğu ekonomik krizi aşmanın bir yolu olarak enerji alanını görmekte, ülkenin geleceğini rehin alan fahiş alım garantileri vererek ülkenin ihtiyacı olmayan, katma değeri düşük, riskli, doğayı tahrip eden enerji yatırımlarını teşvik etmektedir.

Enerji tüm insanlığın değeridir ve bugünün yaşam koşullarında enerji kullanımı insanlığın temel bir gereksinimi olmuştur. Enerji artık bir insan hakkıdır, bu sebeple enerjinin temini, tüm aşamalarıyla kamusal hizmet niteliğinde olmalıdır.

Elektrik enerjisinin de kullanımı şekillendirilirken, planlama ve kaynak tercihidenden başlayarak üretim, iletim, dağıtım ve tüketim dâhil olmak üzere, kamu yararını başat olarak gözeten, demokratik katılımcı ve denetlenebilir bir işleyiş şeması oluşturulmalıdır.

Türkiye'de 80'li yıllarda ilk adımları atılan neoliberal dönüşümün enerji alanındaki izdüşümü, özellikle 2000'lerden sonra üretimden dağıtıma kadar enerjinin tüm alanlarının, özelleştirme ve serbestleştirme uygulamalarıyla biçimlendirilmesi olmuştur. Enerji bu dönemden sonra kamu hizmeti niteliğini yitirmiş ve ticari bir metaya dönüştürülmüştür. Uygulanan politikalar sonucunda dışa bağımlılık artmış, kamusal denetim kaybolmuş, parçalı yapı sebebiyle ortaya çıkan plansızlık kaynak israfına sebep olmuştur.

Yüzde yüz temiz, doğaya hiç zarar vermeyen bir enerji yoktur, tüm enerji üretim faaliyetleri doğayı, toplumsal yaşamı, insan sağlığını, tarihi ve kültürü etkilemektedir. Özellikle yapısal ekonomik kriz dönemlerinde ekolojik tahribat ve yıkım yoğunlaşmaktadır. Bu sebeple enerji alanında tercihler yapılırken ekoloji-politik bir yaklaşımla düşük karbon emisyonlu, yeterli, kaliteli, sürekli, verimli, güvenilir nitelikte olması gözetilmelidir. Bu önceliklerle hareket edildiğinde, enerji alanının, temel davranış motivasyonu kârını maksimize etmek olan özel sektörün eline bırakılmayacağı da açıktır. Enerji üretimi gerçekleştirilirken en çok etkilenen paydaşlar sürecin parçası haline getirilmeli ve enerji demokrasisi sağlanmalıdır.

Ekolojik bozulmanın kökenleri, sermayenin doğa ile emeğe, kendi iktidarı altında, el koymasında ve ticari meta haline getirmesinde yatmaktadır. Doğanın tahribatı ve toprağın metalaştırılması; ataerkilliğin, eril sömürünün, kapitalizmin, ekolojik krizin ve ırkçılığın bir uzantısıdır. Toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ve kadınlar üzerindeki tahakküm ile doğa üzerindeki tahakküm arasında düzenli bir bağ vardır. Son yıllarda tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'nin de dört bir yanında, doğanın, tarım, kültür ve yaşam alanlarının

enerji yatırımlarına feda edilmesine karşı yükselen ekolojik mücadelelerde kadınların ön planda olmasının sebebi de budur. Kadının toplumun her alanında sürdürdüğü özgür eşit yaşam mücadelesi tarihsel olarak ekolojik mücadele ile örtüşmekte aynı hat üzerinde gelişmektedir.

Farklı uluslararası kurumlar tarafından geliştirilen projeksiyonlardaki en olumlu senaryolarda bile, tüm dünyada fosil yakıtların orta vadede birincil enerji kaynağı olarak hâkimiyetinin süreceği görülmektedir. Fosil kaynaklara bağlı enerjinin çıkarma, taşıma, işleme, üretim, dağıtım ve atık bertarafında ortaya çıkan gaz salımları ile yüksek su tüketimi iklim krizi ve hava kirliliğinin başlıca sebeplerindendir. Ülkemizde, yılda 50 binden fazla insan, hava kirliliğine bağlı hastalıklar sebebiyle erken ölmektedir. Fosil kaynak kullanımının toplumsal maliyeti çok yüksektir: İnsanların yaşam süresinin kısılmasına, yaşam kalitesinin bozulmasına, beden ve ruh sağlığının olumsuz etkilenmesine, denizlerin ısınmasına, sel, fırtına, yağış düzensizlikleri ve iklim değişikliklerine, kuraklığa, eşitsizliklerde artışa, enerji yoksulluğu ve yoksunluğuna yol açmaktadır. Önümüzdeki on yıl içinde milyonlarca insanın iklim sebebiyle yer değiştirmesi beklenmektedir. Dünya Bankası'na göre, sera gazı emisyonlarını azaltmaya yönelik çabalar ve "sürdürülebilir kalkınma" planlarıyla bile en iyi senaryoyla 100 milyon, en kötü senaryo ile ise 140 milyon kişinin iklim krizleri sebebiyle göç etmesi beklenmektedir.

Bu yüzden tükenmelerini beklemeden, kesin bir şekilde fosil yakıtlardan vazgeçilmesi gerekmektedir. Kömür santrallerine alım garantileri verilmemeli, düşük karbon emisyonlu yatırımlar dışındakilere verilen teşvikler durdurulmalıdır. İşletmede olan fosil yakıtlı enerji santrallerinin bir plan çerçevesinde tasfiye edilmesi sağlanmalıdır. Ancak bu tasfiye gerçekleştirilirken oluşan maliyetler faturalara yansıtılmamalı, kamu tarafından karşılanmalıdır. Enerjinin geleceği otonom, mikro ya da akıllı şebekeler ile düşük karbon emisyonlu enerji kaynaklarındadır. Enerjinin etkin ve verimli kullanımı sağlanmalı, enerji depolama teknolojilerindeki AR-GE çalışmaları desteklenmeli, yenilenebilir enerjiye yönelik akademik çalışmalar geliştirilmelidir.

Yenilenebilir Enerji Kaynakları Destekleme Mekanizması (YEKDEM) ve Yenilenebilir Enerji Kaynak Alanı (YEKA) ortaya çıkış hedeflerinden farklı şekilde kullanılmakta, enerji piyasasının şekillendirmesine aracılık etmektedir. Çıkış amacı dışa bağımlılığı azaltma ve yenilenebilir kaynakları artırma olarak ifade edilen bu mekanizmalarla bugün, küresel finansa bağlı olan döviz kurları ile alım garantileri verilmektedir. Küresel para piyasalarının eline bırakılan sistem neredeyse bir çeşit "enerji borsası" gibi çalışır hale gelmiştir. YEKDEM ve YEKA bu rant aracı halinden çıkarılarak fosil yakıtların kullanımını ve dışa bağımlılığı azaltma amaçlarıyla kullanılmalı, küçük kapasiteli ve ekonomik olarak yüksek getirisi olmayan verimli sahaları destekleyen bir işlevde olmalıdır.

Türkiye'deki nükleer santral projelerinin anlaşmaları incelendiğinde, pahalı ve uzun süreli alım garantileriyle elektrik fiyatlarında yükselmeye yol açacakları ve iddia edilen aksine dışa bağımlılığı artıran nitelikte oldukları görülmektedir. Kurulması planlanan hiçbir yerde çevre halkının onayı bulunmamaktadır. Ayrıca nükleer santralleri denetleyecek ve güvenliği sağlayacak mekanizmalara ilişkin geliştirilmiş bir politika da görülmemektedir. Nükleer santraller bir kaza halinde, yüksek oranda ölümcül sonuçlara, yüz yıllarca süren çevre felaketine ve küresel düzeyde yıkıma yol açmaktadırlar. Nükleer enerji santrallerinin atık depolanması ya da bertaraf edilmesine ilişkin sorunlar da ortada durmaktadır.

Türkiye'nin gelecekte ihtiyaç duyacağı enerji, enerji verimliliği ile yüzde 25 oranında sağlanabilir, elektrik enerjisinde kayıpların düşürülmesi ve enerjinin etkin kullanımıyla temin edilebilir. Kaldı ki var olan kurulu güç, Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu enerjiyi karşılayacak kapasitededir. Türkiye bir an önce bütün nükleer santral projelerini durdurmalı ve nükleer enerji politikalarına son vermelidir.

Enerji yatırımları planlanırken doğanın, tarihin ve sosyal yapının tahrip edilmemesi, kültürel varlıkların korunması ve yerel halkın kabul etmediği projelerin hayata geçirilmemesi gerekmektedir. Bu sebeplerle; Hasankeyf'in yanı sıra, 4 belde, 95 köy ve 99 mezrayı içeren 199 yerleşim yerini, yüz binlerce dönüm verimli tarım toprağını sular altında bırakacak olan Ilisu Barajı projesinden vazgeçilmelidir. Pers, Roma, Bizans, Emevi, Abbasi, Hamdani, Mervani, Artuk, Eyyübi ve Osmanlıgibi birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, Yahudi, Hıristiyan ve İslam kültürünün en eski ve güçlü izlerinin sürülebildiği, insanlık tarihinin en önemli miraslarından Hasankeyf'in, enerji için yok edilmesinin akıl ve izanla açıklanabilir bir yanı yoktur. İnsanlık tarihine ışık tutan bu kadim kenti yok edecek Ilisu projesinin, birçok farklı alternatif ve çözüm geliştirilebilecekken, orada yaşayan halk, sivil toplum örgütleri, uluslararası kuruluşlar, tarihçiler, akademisyenler karşı çıkarken, ısrarla hayata geçirilmesi kabul edilemez. "Sınır aşan sular üzerinde barajlar yapılması" ya da "güvenlik barajları" gibi devletin güvenlik politikalarıyla anlamlandırılmaya çalışılan gerekçeler ile de Hasankeyf ve Dicle Vadisi yok edilmemelidir.

Türkiye, 7 Haziran 2015 Milletvekiliği Genel Seçimleri ardından "Özel Güvenlik Bölgesi" ve "Geçici Askeri Bölge" olarak ilan edilen şehirlerde çok sayıda insanın hayatını kaybettiği yoğun çatışmalar ve yıkımın yaşandığı büyük bir şiddet ve kaos ortamına sürüklenmişti. Eylül 2019 tarihinde yayımlanan TMMOB Yıkılan Kentler Raporu'na göre çatışmaların ve yıkımın en yoğun yaşandığı Şırnak, Cizre, Silopi, İdil, Nusaybin, Yüksekova ve Suriçi yerle bir edilmiştir. Sadece kentsel mekânların tahrip edilmesiyle kalınmamış, pek çok can kaybının yaşandığı çatışmalar, baskı, sindirme, göçe zorlama ve şiddet iklimi sebebiyle halka büyük bir travma yaşatılmıştır. Adını dünyanın en eski ve en sağlam surlarından alan Sur ilçesinde, yüzlerce yıldır kültürel miras olarak korunan pek çok yapı bu yıkımdan olumsuz etkilenmiştir. Sur'daki tüm tescilli yapıların önceden belirlenip işaretlenerek akabinde "yanlışlıkla" yıkılmasıyla kentsel rant elde etme amacı da gün yüzüne çıkmıştır.

Yüzyıldan fazla bir süreden beri devam eden Kürt sorunu dediğimiz olgu, aslında Kürtlerin sorunu değil, demokrasiyi reddeden, anayasal eşit yurttaşlık ilkesinde hareket etmeyen iktidar anlayışlarının sonucudur. Milyonlarca insanın oyları ile seçilen belediye başkanlarının yerine, atanmış bir İçişleri Bakanı tarafından kayyumların getirildiği, hukuk dışı yollarla baskı ve zor yöntemleriyle halkın iradesinin gasp edildiği böyle bir ortamda barışın sağlanması mümkün değildir. Güvenlik politikaları ve rant uğruna kentleri yıkan, inkârcı, asimilasyoncu politikalar yerine aynı coğrafyada yaşayan halkların eşit, özgür ve barış içinde yaşamalarının koşulları oluşturulmalıdır.

TMMOB 12. Enerji Sempozyumu'nun "Enerji, Ekoloji ve Toplumsal Barış" başlığında Diyarbakır'da gerçekleştirilmesindeki bir amaç da, böylesi yıkıcı bir dönemden çıkmış bölgede, Ortadoğu halklarının alışkın olduğu "enerji savaşları" kavramı yerine enerjiyi, ekoloji ve barış kavramlarıyla ele alacak bir tartışma ortamı yaratabilmektir. Etkinliğimizi, yıkılan Sur'un yanı başındaki Dört Ayaklı Minare'nin dibinde katledilen, hayatını toplumsal barış ve halkların kardeşliğine adanmış Tahir Elçi'nin mücadelesini anarak gerçekleştirdik. Sempozyum boyunca sürdürülen tartışmaların ve ortaya koyulan çözüm önerilerinin enerji alanındaki çalışmalara katkıda bulunmasını diliyoruz. Şarkılardan köprü kuran Ma Müzik Akademisi Çocuk Orkestrası'nın, Sempozyumda ezgileriyle bizlere aşıladığı umutla, kamuoyuna sunarız.